

НАПРЯМ 10. ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВЗАЄМИНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-81>

ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗАБЮДЖЕТНОГО ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИМИ ГРОМАДАМИ У КОНТЕКСТІ НАБУТТЯ СТАТУСУ КАНДИДАТА У ЧЛЕНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Лях Владислав Михайлович

аспірант,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Децентралізація державної влади шляхом реформування місцевого самоврядування та територіальної організації в Україні, яка розпочалася у 2014 році широко підтримувалася і досі підтримується міжнародними грантовими, фінансовими та кредитними організаціями. Починаючи з 2014 року в Україні почали діяти такі грантові організації як U-Lead, GIZ, USAID, PROSTO, DECIDE, UCORD, Surge, DESPRO та багато інших, які створили десятки окремих програм з підтримки реформи децентралізації та допомагали з її впровадженням шляхом грантової допомоги громадам з покращення інфраструктури та впровадження кращих іноземних практик з прозорості та підзвітності місцевої влади.

Програми, які почали діяти в Україні давали українським громадам більше ніж кошти на реалізацію інфраструктурних перетворень, а стимулювали громади здійснювати стратегічне планування та реалізувати проекти відповідно до пріоритетів закріплених регіональними та місцевими стратегіями розвитку. З 2014 року після запровадження в Україні справжньої регіональної політики на рівні областей почали розроблятися стратегії, а до 2016 року кожна область мала затверджену стратегію розвитку, а наприкінці 2022 року 87% українських громад мали затверджені стратегії розвитку [2, с. 11]. Особливо важливим є те, що всі стратегії, які розроблялися за підтримки міжнародних партнерів будувалися на основі партисипативних підходів та передбачали утворення робочих груп до яких входять представники органів державної влади, громадськість різних професійних груп. Подальше втілення проектів за кошти міжнародної грантової підтримки відбувалося саме на основі пріоритетних цілей стратегій розвитку громад.

Особливої актуальності питання залучення міжнародної допомоги набуває у зв'язку з набуттям Україною статус кандидата у члени Європейського Союзу (далі – ЄС). У цьому контексті особливо важливим є перейняття досвіду муніципалітетів Польської Республіки, яка є найбільшим бенефіціаром фінансової підтримки ЄС серед країн-членів ЄС, зокрема упродовж 2021–2027 років. Зокрема відповідно до фінансової перспективи ЄС на 2021–2027 роки Польща є найбільшим бенефіціаром Структурних фондів та Фонду гуртування та отримує від ЄС 76 млрд євро [6]. 50 відсотків зазначених коштів надходять саме до органів місцевого самоврядування. Після набуття Польщею статусу кандидата на вступ до ЄС одним з пріоритетів регіональної політики Польщі було визначено створення міжрегіональних мереж для передачі досвіду та навичок, щодо використання фондів ЄС, а саме знання про ЄС, його програми, доступні фонди. Було визначено, що гміни західної частини Польщі повинні передавати досвід міжмуніципального та міжнародного співробітництва з муніципалітетами та програмами ЄС східним регіонам, де цей показник значно менший [4, с. 73]. Подібна ситуація спостерігається зараз в Україні, коли громади Західної України мають більшу кількість міст-партнерів та стали співпрацю з муніципалітетами країн-членів ЄС шляхом реалізації проектів транскордонного співробітництва. Завдяки застосуванню подібної практики після вступу до ЄС просторовий розподіл проектів, які фінансувалися коштом програм ЄС став територіально рівномірний по всій Польщі, з огляду обсягу використаних коштів. За даними дослідження проведеного у рамках проекту «Вплив європейських фондів на розвиток муніципалітетів та впровадження цілі регіональної політики упродовж 2004–2009 роках» польськими гмінами було реалізовано 6114 проектів, які були співфінансовані з фондів ЄС [5, с. 79]. Після вступу до ЄС муніципалітети Польщі отримали доступ до структурних фондів, а саме:

- європейський фонд регіонального розвитку;
- європейський соціальний фонд;
- європейський сільськогосподарський фонд гарантування.

Фактично можна говорити про привілейоване становище польських гмін у процесі отримання фінансування проектів коштом зазначених фондів, тому що політика ЄС у сфері регіонального розвитку спрямована на зменшення економічної та соціальної диспропорцій між країнами-членами ЄС та регіонами держав у тому числі. Цей принцип був також інтегрований у регіональну політику самої Польщі у тому числі у вигляді стимулювання східних регіонів Польщі до участі у програмах фінансування ЄС. Однак найбільша активність все ж спостерігається у гмінах Західнопоморського, Вармінсько-Мазурського,

Мазовецького та Куявсько-Поморського воєводствах, які знаходяться у центральній-західній частині Польщі.

Громади західної України подібно до громад західної Польщі мають довготривалу співпрацю з європейськими громадами та значно випереджають решту громад України за показником міжнародного співробітництва. Зокрема цього року виповнилася вже 20 річниця роботи програми Польща-Україна (у минулому Польща-Білорусь-Україна), яка діє виключно у західних регіонах України та східних регіонах Польщі та полягає у реалізації спільних проєктів транскордонного співробітництва між громадами двох сусідніх держав. Зокрема упродовж 20 років українські громади у співпраці з польськими реалізували 450 проєктів на суму понад 500 млн євро, і це тільки одна з можливих програм [7]. Реалізація подібних проєктів дає змогу українським громадам не тільки впроваджувати якісні зміни, а і здобувати «м'які» та «тверді», які необхідні для імплементації проєктів. Подолання зазначеної диспропорції, а головне диспропорції у соціально-економічній сфері є основним завданням великої кількості грантових програм, які діють в Україні, зокрема окремі компоненти програм USAID, UNDP, GIZ діють виключно у менш економічно розвинених областях України. Проте очевидним є те, що подолати диспропорцію за рахунок грантових програм неможливо, для цього необхідна цілеспрямована державна політика. Тут також найкращим прикладом є Польща, де для подолання диспропорції в економічному розвитку регіонів механізм економічних зон передбачає звільнення від податку на доходи фізичних осіб від 0% до 50% залежно від рівня соціально-економічного розвитку регіону. Щобільше, на рівні метрополії Верхньої Сілезії та Заглемб'я запроваджено власний механізм розподілу фінансування гмін-членів метрополії, який враховує диспропорцію у соціально-економічному розвитку гмін.

Підсумовуючи варто зазначити, що здобуття Україною статусу кандидати у члени ЄС відкриває вікно можливостей для громад у сфері залучення позабюджетного фінансування. Зокрема в Україні вже починає діяти програма Interreg Europe, яка стимулює транскордонну співпрацю між муніципалітетами держав-членів ЄС та муніципалітетами країн-кандидатів у члени ЄС, а також програма Life спрямована на заходи з покращення стану довкілля. Однак перебуваючи на проміжному етапі українським громадам варто сформувати достатній рівень компетенції у сфері залучення позабюджетного фінансування. Так у тому числі слід:

- утворювати окремі підрозділи з проєктних менеджерів;
- переймати досвід країн-членів ЄС про програми структурних фондів ЄС;

– на державному рівні слід запроваджувати практики уникнення диспропорції між регіонами та стимулювання міжмуніципальної співпраці;

– здійснювати підготовку проектної документації у тому числі техніко-економічні обґрунтування проєктів, фінансування на які у майбутньому можуть профінансовані за рахунок програм ЄС після вступу України до ЄС або у рамках повоєнної відбудови;

– впроваджувати активності зі здобуття громадами потенційно важливих для європейського співтовариства відзнак у сфері відкритості, прозорості, економічної ефektivності.

Водночас українським громадам варто пам'ятати, що міжнародна підтримка є тільки важливим методом створення умов для соціально-економічного розвитку, але сам розвиток залежить у першу від залучення у громади іноземних інвестицій та глобальних економічних перетворень, які стануть можливими після вступу України до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Ткачук А.Ф., Кашевський В.В., Мавко П.М.Я., Марценюк Н.С., Герасимова Т.М. Стратегічне планування у громаді: навч. посіб. Київ : ІКЦ «Легальний статус» 2016. 96 с.

3. Agnieszka Wojewódzka. Ocena znaczenia funduszy strukturalnych w realizacji celów polityki regionalnej. *Fundusze europejskie w gminach*. 2009. № 1. С. 101–110.

4. Grzegorz Gorzelak. Polskie regiony w procesie integracji europejskiej. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2002. № 2. С. 55–74.

5. Maciej Stawicki. Wykorzystanie funduszy europejskich przez gminy w latach 2004–2009. *Fundusze europejskie w gminach*. 2009. № 1. С. 77–100.

6. Otwarcie nowej perspektywy finansowej UE na lata 2021–2027 – dla Polski prawie 350 mld zł. URL: <https://www.gov.pl/web/premier/otwarcie-nowej-perspektywy-finansowej-ue-na-lata-2021-2027---dla-polski-prawie-350-mld-zl> (дата звернення: 16.02.2024).

7. The cross borderer: Interreg NEXT. URL: <https://pl-ua.eu/ua/librarynews/103#book/3> (дата звернення: 20.02.2024).